

CĂRȚILE ȘCOLII ARDELENE DIN BIBLIOTECA MĂNĂSTIRII SINAIA

Protos. MIHAIL HARBUZARU
Mănăstirea Sinaia

The Books of the Transylvanian School Currently at Sinaia Monastery Library ABSTRACT

The Sinaia Monastery, which Spatharus Mihai Cantacuzino built in the Bucegi Mountains, has an old library enriched with printings from the monasteries that became parishes in Prahova, Dâmbovița and Vâlcea Counties, in the 19th century. The Board of Civil Hospitals, which managed the assets of the Sinaia Monastery and many other monasteries and churches, had founded a museum in Sinaia, in 1892, which then merged with the monastery library. We currently hold over 340 old books, of which 202 are Romanian, 104 Greek, 30 Slavonic and Slavo-Romanian, 10 French and a few are Germano-Latin, Italo-Latin and Greco-German (dictionaries and grammars). The oldest book in the library is a Greek New Testament printed in Leipzig in 1564. The oldest Romanian printed book is *Îndreptarea Legii* (*The Amendment of the Law*), 1652, and the Greek books are mostly from Venice, many of them from the 17th century. There also are 58 manuscripts dating only from the 18th century onwards (because the Board of Civil Hospitals gave the older ones to the Academy in 1887), described by Protos Mihail Harbuzaru and Dragoș Șesan in *Catalogul manuscriselor Mănăstirii Sinaia* (*Catalogue of Sinaia Monastery Manuscripts*), Bucharest, Basilica, 2017. Among the old books existing here, there are quite a few printed by the coryphaei of the Transylvanian School: two copies of the *Bible* of Blaj in 1795, translated by Hieromonk Samuil Micu; *Retorica* (*Rhetoric*), Buda, 1798, by Ioan Piuariu-Molnar; *Istoria pentru începutul românilor în Dachia* (*History of the Beginnings of Romanians in Dacia*), by Petru Maior, Buda, 1812, and so on.

Cuvinte-cheie: Sinaia, Samuil Micu, Piuariu-Molnar, Petru Maior, Blaj

Key words: Sinaia, Samuil Micu, Piuariu-Molnar, Petru Maior, Blaj

Introducere

Mănăstirea Sinaia a fost construită în perioada 1690-1695 de marele spătar Mihai Cantacuzino la poalele Munților Bucegi, în apropierea unui vechi schit de lemn cu hramul „Sf. Ierarh Nicolae”¹. În acele vremuri pe aici trăiau doar pustnicii, ciobanii și haiducii. Spătarul făcea parte dintr-o mare familie boierească, a studiat la Padova, iar fratele său, Șerban, a fost domnitor al Țării Românești (1678-1688). Sf. Constantin Brâncoveanu (domnitor între 1688 și 1714) a fost nepotul său de soră². Mihai Cantacuzino a construit primul spital

¹ Popescu 1895, p. 8, 14. Disponibilă, împreună cu alte monografii și studii despre istoria locală, la <https://manastireasinaia.ro/Documente.html> (consultat la 12.01.2022).

² Măgureanu 2000, p. 27, 29.

din București, Colțea, unde a deschis și o școală slavonească³, l-a sprijinit pe Sf. Antim Ivireanul în activitatea sa tipografică⁴ și a înzestrat Mănăstirea Sinaia cu multe cărți, care-i poartă semnătura.

În timpul războiului ruso-austro-turc din anii 1787-1891, când la Sinaia s-au dat lupte, biserica veche a fost incendiată, zidul de sud spart⁵, dar tot ce era prin biserică și în paraclis a fost adăpostit la Brașov⁶. Din lista obiectelor duse atunci se păstrează doar prima filă, însă este clar că mănăstirea a rămas în posesia cărților vechi, chiar și în cel mai greu moment al său.

I. Fondul de carte veche din Biblioteca Mănăstirii Sinaia

Nr. 1 de inventar este deținut de *Biblia* de la 1688, numerele 2 și 3 sunt *Bibliile* de la Blaj, din 1795, dar următoarea serie este alcătuită din cărțile tipărite în Mănăstirea Neamț, la începutul secolului al XIX-lea (nr. de inv. 8-29, în general, *Viețile Sfinților* din fiecare lună, tipărite în anii 1807-1815). De aceea, pentru că Sinaia avea deja un monah bibliotecar în 1843⁷, starețul care, cel mai probabil, a dat un nou impuls bibliotecii de aici a fost arhim. Iustin (stareț între 1802 și 1829, cu o scurtă întrerupere în primii ani⁸). A fost ucenic al Sfântului Paisie Velicickovski la Neamț și a venit la Sinaia, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, împreună cu alți trei monahi⁹. Unul dintre ei, Ieromonahul Meletie,

³ Ivaniuc 1980, p. 812. Autoarea opinează că ar fi fost și o școală românească.

⁴ *Octoiul* de la Râmnic, din 1706, a fost tipărit cu toată cheltuiala lui Mihai Cantacuzino. Este numit *Octoih* în BRV I, p. 467-468, dar, de fapt, este un *Octoih mic*, are 86 de file, conține doar slujbele de duminică pentru fiecare din cele opt glasuri. Ctitorul nostru a mai editat o carte, *Antologhionul* de la Râmnic, 1705, din care însă nu deținem niciun exemplar. Ambele au fost tipărite de Sf. Antim Ivireanul în tipografia Episcopiei Râmnicului, cf. Chițulescu, Bădără, Croitoru, Dumitrescu, Feodorov 2016, p. 134, 146.

⁵ Popescu 1899, cf. Popescu 1895, p. 38.

⁶ Direcția Generală a Arhivelor Statului, Filiala Prahova, Colecția Documente: *Pachetul LXIII, Act 132*. Mulțumesc Domnului Mădălin Cristian Focșa din Câmpina pentru semnalarea acestui document.

⁷ Pastorul unitarian ungar Ürmösy Sándor din Cluj a efectuat două călătorii în Țara Românească și a scris despre ele în lucrarea *Az elbújdosott magyarok Oláhországban. Utasáza után irta Ürmösy Sándor (Ungurii emigrați în Țara Românească, după însemnările de călătorie ale lui Ürmösy Sándor)*, apărută la Cluj, în 1844, în Tipografia Liceului Evanghelic-Reformat, cf. Mitu, Mitu 1994, p. 191. În vara anului 1843 a trecut Carpații pe Valea Prahovei și a ajuns la Mănăstirea Sinaia, unde a fost ospătat și a intrat în vorbă cu un călugăr de loc din Brașov, care cunoștea limba maghiară. Acesta i-a spus că bibliotecarul mănăstirii este plecat la București și astfel nu are cum să-i deschidă biblioteca, cf. Cernovodeanu, Bușă 2007, p. 316. Este cea mai veche atestare, până în prezent, a existenței unei biblioteci organizate, cu un monah cu ascultarea de bibliotecar, în Mănăstirea Sinaia.

⁸ Harbuzaru 2017, p. 282.

⁹ Ierom. Dorotei, *Tradiție de știință*, manuscris publicat în două dintre monografiile mănăstirii de la sfârșitul secolului al XIX-lea: Enăceanul 1881 (cu denumirea de *Partea tradițională*, despre Starețul Iustin la p. 60, 107-116) și Găleşescu 1895, (despre Iustin la p. 23-25). Sunt diferențe între

era copist¹⁰. Renașterea monahală paisiană, care a făcut ca Mănăstirea Cernica să aibă 300 de monahi, iar Căldărușani 400, a ajuns și la Sinaia prin cei veniți de la Neamț, astfel că numărul viețuitorilor a tot crescut în secolul al XIX-lea, ajungând la 81 în 1860¹¹.

Mănăstirea Sinaia avea o școală monahală cunoscută și apreciată, la care veneau și călugări din alte mănăstiri, după cum atestă și o însemnare de pe un manuscris păstrat în Biblioteca Academiei Române: „Am scris aceste heruvică când mă aflu la învățătură la Monastirea Sinaia, în județu[l] Prahovii. Varlaam monah ot goriu Cozii, ot schitul Stănișoara, județu[l] Piteștiului. 1840 martie 17.”¹² Unul dintre monahii profesori de la Sinaia a fost **Naum Râmnicăneanu**, călugăr, cronicar și traducător din limba greacă, nume cunoscut în cultura națională. A stat o vreme în mănăstirea de la poalele Bucegilor, ca profesor de limba greacă și de muzică psaltică (aceasta fiind ocupația sa de bază), și a scris un *Hronograf* în „1810, martie 13, în sfințita mănăstire Sinaia din Prahova” (f. 19^v)¹³. Un altul a fost **protosinghelul Varlaam Bărâncescu**, care a viețuit la Sinaia în anii 1836-1841 și 1862-1863¹⁴. Este considerat unul dintre cei mai importanți psalți și compozitori români de psaltică. A fost numit toată viața „Varlaam de la Sinaia”, cum încă îi spunea, în 1889, fostul său elev George Ucenescu¹⁵. După ce a murit i s-a spus „de la Ciolanu”¹⁶, după mănăstirea buzoiană unde și-a petrecut ultimii ani din viață și unde a fost îngropat¹⁷.

Starețul Nifon a rămas în istoria mănăstirii drept creatorul bibliotecii noastre¹⁸, dar el doar a reorganizat-o¹⁹. Scrie pe Ms. nr. 46 din Biblioteca Mănăstirii Sinaia: „Posed această carte de când eram ierodiacon în Monastirea Căldărușani. O ofer bibliotecii Monastirei Sinaia, bibliotecă pe care am înființat-o prin cărți căpătate de la unii și de la alții, începând a colecta la anul 1895. Iar azi posedă 3000 volume și 600 obiecte la muzeul ce am înființat totodată. 15

manuscrisele publicate în cele două monografii, de exemplu, la Enăceanu 1881, se spune că Iustin a fost primit de starețul Isidor (p. 110), iar la Găleşescu 1895 de starețul Damaschin (p. 23).

¹⁰ Ms. rom. nr. 1371 B.A.R., f. 65^v: „S-au prescris de pre izvodul carele au fost scos din limba elinească de Meletie ieromonah.” Cf. Ștrempel 1978, p. 308.

¹¹ *Dosarul cu nr. 538/1860*, f. 115 și urm., Arhivele Naționale Istorice Centrale București, fond M.C.I.P. (Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice), cercetat în Dedu 2000.

¹² Ms. rom.-gr. nr. 1951 B.A.R., cf. Ștrempel 1983, p. 115.

¹³ Ms. gr.-rom. nr. 1412 B.A.R., cf. Ștrempel 1978, p. 320.

¹⁴ Harbuzaru 2012, p. 67-68.

¹⁵ „Cântări am învățat de la psaltul Bisericii Sf. Nicolae, ierodiaconul Varlaam Bărâncescu din Monastirea Sinaia”, cf. Oltean 2010, p. 457.

¹⁶ Popescu-Pasărea 1991, p. 164-165.

¹⁷ Moldoveanu, Necula, Stanciu, Barbu-Bucur 2013, p. 69.

¹⁸ Măgureanu 2000, p. 69.

¹⁹ Informația despre monahul bibliotecar de la Sinaia, din 1843, nu se găsește încă în niciuna dintre monografiile mănăstirii.

iulie 1902, archim. Nifon, stareț²⁰. Muzeul despre care vorbește este cel înființat în 1892²¹, care adăpostea obiecte de la mai multe biserici și mănăstiri de sub Eforia Spitalelor Civile, fiind astfel un Muzeu al Eforiei²². În această calitate ni se trimiteau cărți vechi²³. Pe 22 aprilie 1900, starețul de la Sinaia a primit o adresă din partea Eforiei prin care era trimis să viziteze toate schiturile din subordinea acesteia și să facă referate despre obiectele vechi găsite și care merită să facă parte din muzeu²⁴. Deținem listele (din păcate destul de vagi, de genul „douăsprezece Minee...”²⁵) cu obiectele vechi găsite atunci și cerute de la Brebu²⁶ (Prahova), Berislăvești²⁶ (Vâlcea), Cornetu²⁷ (Vâlcea), Șerbănești²⁸ (Vâlcea), Găiseni²⁹ (Giurgiu), Târgșor³⁰ (Prahova), Poiana Cămpina³¹ (Prahova), Cobia³² (Dâmbovița) și Măxineni³³ (Brăila).

Unele cărți vechi au fost restaurate, cel mai probabil în timpul reorganizării de la sfârșitul secolului al XIX-lea a bibliotecii, iar multe au fost legate în 1909 de deținuții din închisoarea de la Mănăstirea Văcărești³⁴.

„Cărți căpătate de la unii și de la alții...”

Starețul Nifon și-a mobilizat prietenii și a îmbogățit biblioteca. Importanți donatori de carte, mai ales veche, sunt episcopul Dosithei Botoșăneanul³⁵ și

²⁰ Harbuzaru 2017, p. 171.

²¹ Se știa despre muzeu că a fost înființat în 1895, cf. Măgureanu 2000, p. 69. Dar corespondența mănăstirii din acea vreme vorbește încă din iulie 1892 de „muzeul înființat pe lângă acea mănăstire” și care avea deja un inventar, cf. AMS *Pachetul XXXI-107/1892-176*, f. 159.

²² AMS *Pachetul LXXXI-174/1948-73*, f. 70. Comisia de Lichidare a Bunurilor Eforiei a trimis un delegat al Academiei să preia din Muzeul Eforiei de la Sinaia obiectele cele mai valoroase (f. 51).

²³ De exemplu, pe 21 iulie 1892, Eforia Spitalelor Civile trimitea Muzeului „înființat pe lângă” Mănăstirea Sinaia „10 cărți vechi, bisericesti, în limba grecească” (AMS *Pachetul XXXI-107/1892-176*, f. 159), iar pe 27 iunie 1893 mai trimitea 11 cărți vechi grecești (AMS *Pachetul XXXIV-109/1893-16*, f. 14), cu mențiunea, în ambele cazuri, de a fi trecute în inventarul muzeului.

²⁴ AMS *Pachetul XLIII-120/1900-81*, f. 78.

²⁵ 15 cărți, cf. *Ibidem*, f. 168.

²⁶ Cel puțin 34 de cărți, din păcate foaia nu este întreagă, cf. *Ibidem*, f. 78^v, scris invers.

²⁷ Trei cărți și alte cinci obiecte, cf. *Ibidem*, 182, f. 172.

²⁸ 30 de cărți (*Minee*, *Viețile Sfinților* etc), 11 icoane, veșminte, cf. *Ibidem*, 185, f. 175, 177-177^v.

²⁹ *Viețile Sfinților*, un *Kiriadodromion*, cf. *Ibidem*, 205, f. 196.

³⁰ Trei cărți vechi, o cruce sculptată de lemn, îmbrăcată în argint, o bederniță, cf. *Ibidem*, 211, f. 202.

³¹ 71 de obiecte, printre care câte o serie din *Viețile Sfinților*, *Minee*, *Evangelia* de la 1693, 10 antimise, veșminte, cf. *Ibidem*, 214, f. 205.

³² De la Schitul Cobia au fost aduse ușile de la intrare în biserică, cf. *Ibidem*, f. 214, ajunse mai apoi la Muzeul Național de Istorie.

³³ Două cununi, un disc, veșminte, o *Biblie* de la Sankt Petersburg din 1819, două „cărți predicatoare” și o piatră cu o inscripție de la Matei Basarab, cf. *Ibidem*, f. 223.

³⁴ AMS *Pachetul LV-130/1909-126*, f. 108.

³⁵ Popescu 1899, aflată în Biblioteca Mănăstirii Sinaia în trei exemplare, la nr. de inventar 819, 820, 821. Pe data de 9 septembrie 1897, Eforia îi mulțumea Preasfințitului pentru donația sa de 250 de cărți „împreună cu alte obiecte, bibliotecii și museului M-rei Sinaia”, cf. *Ibidem*, p. 15.

arhimandritul Theofilact Dinu, fost stareț la Căldărușani³⁶, unde au fost călugăriți, ca și Nifon³⁷. În 1901 Biblioteca Muzeului din Sinaia primea 300 de cărți de la dna N. Garoflid³⁸. Deținem și un manuscris dăruit de Badea Cârțan în 1901³⁹.

Familia regală a locuit în incinta nouă a mănăstirii în anii 1871-1883, până la inaugurarea Castelului Peleş⁴⁰, ceea ce a contribuit la înființarea muzeului și la reorganizarea bibliotecii noastre. Familia regală își aducea des musafirii în muzeu, după cum atestă și semnăturile lor din *Cartea de Aur* a mănăstirii.

Deținem peste 340 de cărți vechi tipărite, din care 202 românești, 104 grecești, 30 slavone și slavo-românești, 10 franceze, precum și câteva germano-latine, italo-latine și greco-germane (dicționare și gramatici). Cea mai veche carte din bibliotecă este un *Nou Testament* grecesc, tipărit în Leipzig în 1564⁴¹. Cea mai veche carte românească este *Îndreptarea Legii*, din 1652⁴², iar cărțile grecești sunt majoritatea de la Veneția, multe din secolul al XVII-lea. Sunt și 58 de manuscrise, descrise de protos. Mihail Harbuzaru și de Dragoș Șesan în 2017⁴³. Pe 30 noiembrie 1887 s-a dăruit Bibliotecii Academiei de către Eforia Spitalelor Civile, care administra Mănăstirea Sinaia, tot ce s-a găsit vechi în

³⁶ Arhim. Teofilact Dinu a fost stareț la Mănăstirea Căldărușani în anii 1874-1875 și 1878-1879, cf. Furtună 2002, p. 43. Ștampila „Archim. Theofilact Dinu” se găsește pe multe dintre cărțile vechi ale Mănăstirii Sinaia, mai ales pe cele tipărite la Iași, precum și pe două manuscrise din biblioteca noastră, nr. inv. 28 și 30. Ms. 28 a aparținut P.S. Gherasim al Buzăului (1819-1824), fost viețuitor la Sinaia, decedat la Căldărușani. Ms. 30 a fost realizat de starețul Neonil de la Mănăstirile Neamț și Secu, cf. Harbuzaru 2017, p. 105. Mănăstirea Căldărușani era strâns legată de Mănăstirea Neamț, în secolul al XIX-lea, datorită renașterii monahale paisiene. Arhim. Teofilact Dinu a murit în 1901 la M-reă Ghighiu (altă mănăstire paisiană, pe atunci de călugări) și a lăsat bibliotecii noastre toate cărțile sale, prin testament, cf. AMS *Pachetul XXXVII-112/1895-1904-154*, f. 194^v. A fost chiar, pentru puțin timp, viețuitor la Sinaia și bibliotecar, cf. AMS *Pachetul XLIII-120/1900-222*, f. 212, numit la cererea starețului Nifon (f. 210).

³⁷ Măgureanu 2000, p. 69.

³⁸ Plus trei atlase și un binoclu, cf. AMS *Pachetul XLIV-121/1901-3*, f. 2.

³⁹ *Cuvinte de suflet folositoare la mântuirea Patimă și la slăvita Înviere a Domnului nostru Iisus Hristos, alcătuite de Athanasie ieromonahul Baruh Criteanul*, Ms. 23 din Biblioteca Mănăstirii Sinaia, 1786; „Această carte s-a oferit bibliotecii Monastirei Sinaia de păstorul Gheorghe Cârțan cel mult voejat în Orient și în centrul Europei. Stareț archim. Nifon, octombrie 1901, Sinaia”, însemnare pe f. 4^v, cf. Harbuzaru 2017, p. 89.

⁴⁰ „Prima petrecere a MM. LL. În Sinaia în timpul verei avu loc în anul 1871”, cf. Popescu 1895, p. 59. Acum putem fi siguri că familia regală s-a mutat la Castelul Peleş atunci când acesta a fost inaugurat, în 1883, căci avem mărturia unei foste domnișoare de onoare care povestește cum era viața suveranilor la Mănăstirea Sinaia în 1882, cf. Pintilie 2001, p. 301-306.

⁴¹ *Καὴν Διαθήκη (Noul Testament)*, Leipzig, 1564, nr. inv. 2117, Biblioteca Mănăstirii Sinaia.

⁴² *Îndreptarea legii*, Târgoviște, în Sfânta Mitropolie, 1652, nr. inv. 106 în Biblioteca Mănăstirii Sinaia.

⁴³ Harbuzaru, Șesan 2017, disponibil pe www.manastireasinaia.ro.

biblioteca acesteia⁴⁴. Dintre manuscrisele luate atunci de la Sinaia menționăm: Ms. rom. 480, *Patericul egiptean*, 1700, scris de Mitrea Logofătul și dăruit de ctitorul Mihai Cantacuzino Mănăstirii Sinaia⁴⁵; Ms. rom. 489, *Miscelaneu de literatură monahală*, sfârșitul secolului al XVIII-lea, „De obște al sfintei Mănăstiri Sinaia” (f. 1), în care semnează Meletie ieromonahul, copist din obștea paisiană, și Gherasim Rătescu arhimandritul, viețuitor la Sinaia, iar mai apoi Episcop al Buzăului (1819-1824)⁴⁶; Ms. rom. nr. 502, începutul secolului al XIX-lea, *Învățăturile Sf. Teodor Studitul*, copist monahul Dometie de la Sinaia (nu se semnează, dar scrisul este același cu cel din Ms. 9 din biblioteca Mănăstirii Sinaia)⁴⁷; Ms. rom. nr. 568, *Pateric al Pecerschii*, realizat la începutul secolului al XVIII-lea de Silvestru ieromonah ot Sinaia (f. 34^v), care mai are în Biblioteca Academiei din București trei manuscrise⁴⁸. Un *Miscelaneu liturgic* din 1813, care cuprinde, printre altele, *Rânduiala ungerii Domnilor*, în greacă și în română, a fost dăruit Bibliotecii Academiei de starețul Nifon, la 15 decembrie 1908⁴⁹. Tot în 1908 dăruise Academiei un manuscris slavon, cuprinzând *Faptele Apostolilor*, la sfârșitul căruia se află nota copistului, preotul Iovan, care a terminat de scris cartea pe data de 12 ianuarie 1554⁵⁰.

II. Cărțile Școlii Ardelene din Biblioteca Mănăstirii Sinaia

Biblia, adevă Dumnezeiasca Scriptură, a Legii Vechi și a ceii Noao, toate care s-au tălmăcit de pre limba elinească pre înțelesul limbii românești, acum întâiu s-au tipărit românește supt stăpânirea preainălțatului împărat a Romanilor Franțisc al doilea, craiului apostolicesc, mare prințip al Ardealului și cealelalte. Cu blagoslovenia Mării Sale, prealuminatului și preasfințitului,

⁴⁴ Eforia a luat de la Mănăstirea Sinaia pe data de 17 nov. 1877, prin adresa nr. 7434, toate hrisoavele, manuscrisele și cărțile cele mai vechi din bibliotecă, cf. AMS *Pachetul XXIV-91/1887*, f. 88-88^v. Dintre tipărituri, au fost duse 35 de cărți vechi românești și 18 slavone, cf. *Ibidem*, f. 91, 91^v, 97, și au fost înapoiate 27, cf. *Ibidem*, f. 113-114^v, deci sunt 26 de tipărituri la Biblioteca Academiei, provenite de la Mănăstirea Sinaia și rămase neidentificate. Manuscrisele duse în 1887 au fost descrise în amănunt în *Catalogul manuscriselor Mănăstirii Sinaia*, la f. 219-276.

⁴⁵ Ștrempel 1978, p. 122.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 124.

⁴⁷ Harbuzaru 2017 p. 234.

⁴⁸ Ieromonahul Silvestru ot Sinaia copia, în 1725, manuscrisul *Învățăturile ale Sf. Theodor Studitul* (243 file, 2143 B.A.R., cf. Ștrempel 1983, p. 188), în 1737, manuscrisul *Albina* (263 file), 1330 B.A.R., cf. Ștrempel 1978, p. 295-296, apoi, în 1741, un *Octoih de Pavecerniță* (252 file), 3557 B.A.R., cf. Ștrempel 1987, p. 169, și un *Pateric al Pecerscăi* (261 file), 568 B.A.R., cf. Ștrempel 1978, p. 142.

⁴⁹ Însemnare pe f. 7: „S-au scris de păr(intele) Troados chir Venedict, 1813, octombrie 17”, cf. Ștrempel 1987, p. 175.

⁵⁰ Deținem scrisoarea de mulțumire, semnată de Președintele Academiei Române, Anghel Saligny, și de Secretarul General, Dimitrie Sturdza, AMS *Pachetul LIV-129/1908- 272*, f. 273.

domnului domn Ioann Bob, vlădicul Făgărașului, în Blaj, la Mitropolie, anul de la nașterea lui Hristos 1795.

Nr. inv. 2 (fig. 1).

În 2° (39,5 x 26 cm), exemplar complet, cu [10] f. + 894 p. + 246 p.; tipar negru în limba română, grafie chirilică, pe două coloane; inițiale ornate, viniete, frontispicii, gravuri și flori tipografice; traducerea ieromonahului Samuil Micu.

Legătura volumului este realizată din scoarțe de lemn îmbrăcate în piele de vițel, de culoare maro, copertile sunt bogat ornamentate: pe coperta față icoana Răstignirii și cei patru evangheliști, încadrați de un chenar cu motive florale, iar pe coperta spate este icoana Fecioarei Maria, pe tron, cu doi sfinți îngeri, încadrați de un chenar cu motive florale; cotorul este în șapte registre, dintre care unul pentru titlu, imprimat pe o etichetă de culoare mai deschisă, iar șase sunt ornamentate în auriu (șters); urme de cheutori metalice; șnitul este decorat prin zgărierea unor linii ondulate, de culoare neagră.

Starea de conservare este bună; sunt vizibile urmele unui atac xilofag și uzura mecanică, mai ales în partea de jos și la cheutori.

Însemnări: pe pagina de titlu, grafie chirilică, cerneală neagră: *Berislăvesci*⁵¹; *Din ale mele Vlasie Arhimandrit*.

Biblia, Blaj, 1795.

Nr. inv. 3 (fig. 2).

În 2° (40 x 25,5 cm), exemplar incomplet, lipsește foaia de titlu, [9] f. + 894 p. + 246 p.; tipar negru în limba română, grafie chirilică, pe două coloane; inițiale ornate, viniete, frontispicii, gravuri și flori tipografice; traducerea lui Samuil Micu.

Legătura volumului este realizată din scoarțe de lemn îmbrăcate în piele de vițel de culoare brun-deschis, cu eroziuni superficiale, copertile sunt foarte bogat ornamentate și aurite: pe coperta față, icoana Răstignirii și celor patru evangheliști, încadrați de un chenar cu motive florale, apoi de un alt chenar construit din imprimaje trase la roletă cu palmetă tip evantai în unghiuri, iar pe coperta spate este icoana Învierii, cu soldații păzind mormântul, apoi cei patru evangheliști, totul încadrat de un chenar cu motive florale, apoi de un alt chenar construit din imprimaje trase la roletă cu palmetă tip evantai în unghiuri; cotorul este în șase registre, ornamentate cu motive florale; urme de cheutori metalice; goldșnitul prezintă un model decorativ punctiform.

Starea de conservare este bună, doar filele de gardă sunt aproape desprinse; urme de cari pe cotor, volumul este rupt la mijloc, iar foaia de acolo este desprinsă.

⁵¹ Volum provenit de la Mănăstirea Berislăvești, jud. Vâlcea, care era administrată de Eforia Spitalelor Civile la sf. sec. al XIX-lea, ca și Mănăstirea Sinaia, cf. Lahovari 1898, p. 387.

Însemnări: pe o hârtie volantă, A4, grafie latină, cerneală neagră, este scrisă foaia de titlu (dar cu mici modificări la ortografie, scrisul e de pe la 1900, al starețului arhim. Nifon de la Sinaia): *Biblia, adecă Dumnezeasca Scriptură, a Legei Vechi și acelei Nouă, toate care s-au tălmăcit de pre limba elinească pre înțelesul limbei românesce, acum întâiu s-au tipărit, supt stăpânirea preainălțatului împărat al Romanilor, Francisc al doilea, craiului apostolicesc, mare principe al Ardealului și celelalte. Cu blagoslovenia Mărie(i) Sale, prealuminatului și preasfințitului domn(ului) dom(n) Ioan Bob, vlădicul Făgărașului, în Blaju la Mitropolie, anul de la nașterea lui Hristos AΨΥΕ 1795; (de Samoil Clain). Foaia 1 a introducerii, nenumerotată, grafie latină, cerneală neagră: *Biblia lui Samoil Clain; de Ion Bob, vlădică al Făgărașului, în Blaju, la Mitropolie, AΨΥΕ 1795.**

Retorica, adică învățătura și întocmirea frumoasei cuvântări, întâiu izvodită pe limba românească, împodobită și întemeiată cu pildele vechilor filosofi și dascăli bisericești, în Buda s-au tipărit în Crăiasca Tipografie Orientalicească a Universității Peș<ti>, 1798.

Nr. inv. 324.

În 8° (20 x 13 cm), exemplar complet, cu 296 p.; tipar negru în limba română, grafie chirilică; o vinietă pe foaia de titlu și o gravură mică, la începutul primului capitol; autor Ioan Piurariu-Molnar.

Legătura volumului este realizată din carton îmbrăcat în hârtie cu modele florale în culorile verde și roșu.

Starea de conservare este mediocră, coperta lipsește pe jumătate la cotor și este parțial desprinsă.

Însemnări: pe foaia de titlu verso, grafie de tranziție, cerneală neagră: *Această Ritorică este cumpărată de supt iscălitul de la fratele Dumitru Grămăticu, părintele starițu, la leat 1844 februarie în 15. S-a prețuit în 6 sfanți. Fratele Ipatie. P. 296 și pe coperta 3, în grafie chirilică, cerneală neagră, două însemnări cifrate (fig. 3 și 4).*

Petru Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*, Buda, 1812.

Nr. inv. 198.

În 4° (22,5 x 17,5 cm), exemplar incomplet, cu [1] f. + 348 p., lipsesc foaia de titlu și p. 203-204, 337-338; tipar negru în limba română, grafie chirilică, notele în limba latină; are sigiliul violet oval personal al arhim. Theofilact Dinu⁵².

⁵² Donație din 1901, de la un fost stareț al Mănăstirii Căldărușani, arhim. Teofilact Dinu, cf. AMS Pachetul XXXVII-112/1895-1904-154, f. 194^v.

Legătura este realizată din carton îmbrăcat în piele de culoare maro, copertile sunt ornamentate cu un chenar cu motive geometrice pe ambele părți și un mic porumbel central aurit, pe coperta față; coperta spate are motive geometrice care formează un X; pe cotor sunt cinci registre cu motive florale. Șnitul este decorat în culorile roșu și albastru.

Starea de conservare este relativ bună; se observă pete de umezeală, uzură mecanică, sunt vizibile urmele unui atac xilofag și cele ale unei restaurări cu benzi de hârtie.

Însemnări: pe foaia 1 de gardă, grafie chirilică, cerneală neagră: *Antonie îngrijitorul; Antonie Monah*. După pagina 336 sunt două file albe, pe verso-ul primei pagini se află o însemnare în grafie chirilică, cerneală neagră: *Ștefan Stănescu îngrijitorul moșiiilor Ghermănești și Dobroșești*⁵³ la anul 1857.

Orthografia sau dreapta scrisore pentru îndreptarea scriitorilor limbii românești, sub chivernisirea Magnifițenții Sale, domnului crăiesc consiliar Urosie Nestorovici al s<c>holelor romanești și sârbești de legea grecească orthodoxă supra-inspector; așijderea al s<c>holelor preparande romanești din Arad, sârbești din Sombor și grecești din Pesta director, precum și al crăieștii deputații, fundul sholasticesc chivernisitoare pro-preses. La Buda, în Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1818.

Nr. inv. 2901.

În 8° (18 x 11 cm), exemplar complet, cu 94 p., autor Constantin Diaconovici-Loga.

Tipar negru în limba română, grafie chirilică.

Legătura volumului este din hârtie.

Starea de conservare este bună.

Octoih, împreună cu slujbele sfinților de obște, așezat după rânduiala Bisericii Răsăritului, sub stăpânirea preainălțatului împărat al Austriei, craiul apostolicesc, marele prinț al Ardealului și celelalte, Franșisc I, cu binecuvântarea Excelenții Sale, prealuminatului și preaosfințitului domn domn Ioann Bobb, vlădicul Făgărașului și a toatei Țări a Ardealului, precum și a Preainălțatei Chesaro-crăiești și a Apostoliceștii Măririi consiliariu din lo<u>ntru, și a preamăritului Order al împăratului Leopold comendator. Tipărit în Blaj, cu tipariul Seminariumului, la anul de la mântuirea lumii 1825.

Nr. inv. 281.

În 4° (20 x 17,5 cm), exemplar complet, cu 1 foaie + 434 p. + 239 p.; tipar negru și roșu în limba română, grafie chirilică; cu inițiale ornate, frontispicii,

⁵³ Ambele în jud. Ilfov, în apropiere de Mănăstirea Căldărușani, de unde și provine cartea.

viniete și flori tipografice, o gravură cu icoana Sfântului Ioan Damaschin pe verso-ul filei de titlu.

Legătura volumului este realizată din scoarțe de lemn îmbrăcate în piele de culoare maro, cu ornamente identice pe cele două coperti: câte o cruce mare, aurită, și un cadru cu motive florale și vegetale, aurite; cotorul are aceleași modele; sunt vizibile abraziuni superficiale la cotor și la colțuri.

Starea de conservare este foarte bună.

Anthropologia sau scurta cunoștință despre om și despre însușirile sale, întocmită și întru acest rând adusă de Pavel Vasici Ungurian, al medicinei auzitoriu, în Buda, la Crăiasca Tipografia Universității Ungurești, 1830.

Nr. inv. 1012.

În 8° (20 x 13,5 cm), exemplar complet, cu XVI p. + 285 p. + [27] p.; tipar negru în limba română, grafie chirilică; imaginea unui copil care se roagă, pe foaia de titlu.

Legătura volumului este realizată din carton îmbrăcat în hârtie marmorată, negru cu alb, cotorul și colțurile sunt îmbrăcate în piele brun-închisă, deteriorată de abraziuni; cotorul este ornamentat în aur, în șase registre, dintre care unul pentru titlu, în aur și caractere latine: „Antropologia”; registrele sunt separate de benzi decorative orizontale aurii.

Starea de conservare este foarte bună.

Mănăstirea Sinaia, datorită așezării sale între Muntenia și Transilvania, a avut întotdeauna și monahi ardeleni în obște, iar la trecerea lor la Domnul cărțile lor intrau în inventarul bibliotecii mănăstirii. Așa se explică prezența la Sinaia a multor tipărituri și chiar a unor manuscrise realizate în Ardeal, dintre care, pentru articolul de față am selectat doar tipăriturile care au legătură cu Școala Ardeleană.

List of illustrations

Fig. 1 – *Bible* from Blaj (1795), the title page

Fig. 2 – *Bible* from Blaj (1795), leaflet

Fig. 3 – *Rhetoric*, cover 3, coded note

Fig. 4 – *Rhetoric*, page 296, coded note

Fig. 1 – *Biblia* de la Blaj (1795), foaia de titlu

Biblia

Ideea -
 Inmărgesirea scrișului
 A lefel vechi și a celei noia
 trate

Care sau talmăcit de pre limba chineza pre
 entelaul limbei romane.
 scum întâia sau tipărit, supal itapimier
 Rea înaltatulu. Tipărit al Romanilor.

Francisc al Doilea .

Crainlu Apostolicesc, mare principe al Abate
 bulu. Li cele lalte:
 Cu Blagoclovenia Marie. Lale Rea lumu-
 natulu și prea firtitulu. Domn Dom
Ioan Bob .

Vladislav fagărasulu
 In Blajin la Mitropolie
 Anul de la murele. Lu Xristos .

1796
 (de Samoil Clain)

Fig. 2 – Biblia de la Blaj (1795), foaia volantă

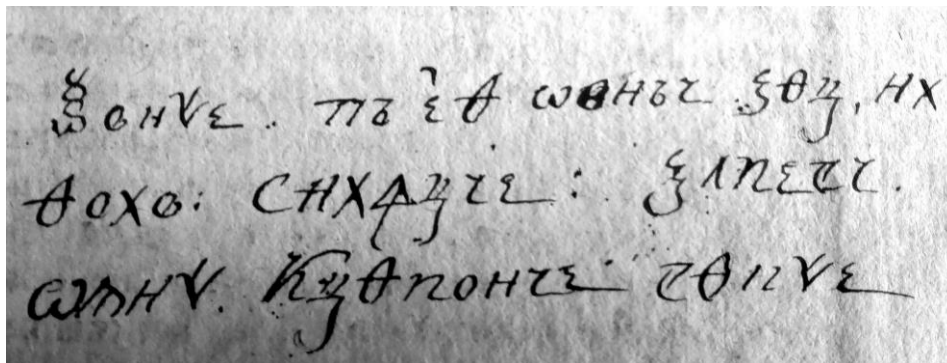

Fig. 3 – Retorica, coperta 3, însemnare cifrată

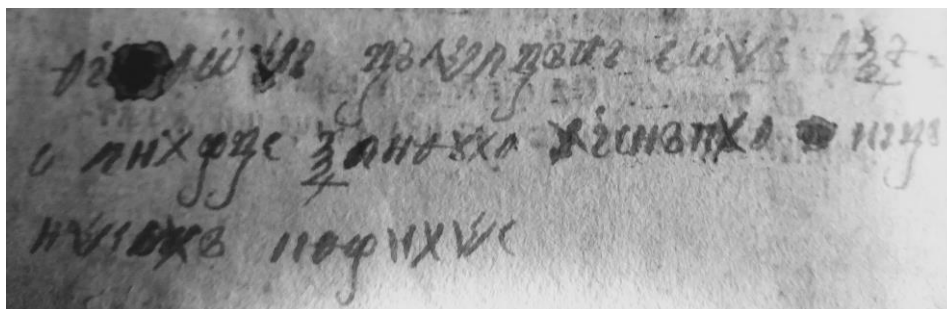

Fig. 4 – Retorica, pagina 296, însemnare cifrată

Abrevieri bibliografice

- AMS – Arhiva Mănăstirii Sinaia
 Direcția Generală a Arhivelor Statului, Filiala Prahova, Colecția Documente: *Pachetul LXIII*
 BRV I – Ioan Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia Românească Veche, 1508-1830*, tomul I, 1508-1716, București, 1903
 Cernovodeanu, Bușă 2007 – Paul Cernovodeanu, Daniela Bușă (coordonatori), *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, serie nouă, vol. IV, București, 2007
 Chițulescu, Bădără, Croitoru, Dumitrescu, Feodorov 2016 – Arhim. Policarp Chițulescu, (coord.); Doru Bădără, Ion Marian Croitoru, Gabriela Dumitrescu, Ioana Feodorov, *Antim Ivireanul. Opera tipografică*, București, 2016
 Dedu 2000 – Ion Dedu, *Mănăstirea Sinaia la anul 1860 – un centru spiritual pan-românesc*, manuscris, 2000
 Enăceanu 1881 – Arhim. Ghenadie Enăceanu, *Sinaia, Istoria Santei Monastiri, lucrată după documente vechi și noi și adausă cu tradițiunile locale*, București, Tipografia Ștefan Mihăilescu, 1881
 Furtună 2002 – Dumitru Furtună, *Ucenicii stareșului Paisie în mănăstirile Cernica și Căldărușani*, ed. II, București, 2002

- Găleşescu 1895 – Alexandru G. Găleşescu, *Sinaia, 15 August 1695-1895*, Bucureşti, Tipografia C. A. Lăzăreanu, 1895
- Harbuzaru 2012 – Mihail Harbuzaru, *Manuscrisele psaltice de la Mănăstirea Sinaia*, Bucureşti, 2012
- Harbuzaru, Şesan 2017 – Mihail Harbuzaru, Dragoş Şesan, *Catalogul manuscriselor Mănăstirii Sinaia*, Bucureşti, 2017
- Ivaniuc 1980 - Florenţa Ivaniuc, „Mănăstirile bucureştene – importante centre de cultură în veacul al XVIII-lea”, în *Biserica Ortodoxă Română*, 1980, An XCVIII, nr. 7-8 (iul.-aug.), p. 810-821
- Lahovari 1898 – George Ioan Lahovari, *Marele Dicţionar Geografic al României*, vol. I, Bucureşti, Stab. Grafic J. B. Socecu, 1898
- Măgureanu 2000 - Nectarie Măgureanu, *Mănăstirea Sinaia*, Bucureşti, 2000
- Mitu, Mitu 1994 – Melinda Mitu, Sorin Mitu, „Relatarea de călătorie prin Țara Românească a lui Urmösy Sándor (1841-1841)”, în *Acta Musei Napocensis*, 26-30, II, Istorie, 1989-1993, 1994, p. 191-205
- Moldoveanu, Necula, Stanciu, Barbu-Bucur 2013 – Nicu Moldoveanu, Nicolae Necula, Vasile Stanciu, Sebastian Barbu-Bucur (coordonatori), *Dicţionar de muzică bisericească românească*, Bucureşti, 2013
- Oltean 2010 – Vasile Oltean, *Configuraţia istorică şi bisericească a Braşovului (sec. XIII-XX)*, Sibiu, 2010
- Pintilie 2001 – Dan Pintilie, „Elena Perticari Davila – Din viaţa suveranilor la Mănăstirea Sinaia în 1882”, în *Argessis, Studii şi comunicări a Muzeului Judeţean Argeş*, Piteşti, seria Istorie, Tom X, 2001, p. 301-306
- Popescu 1895 – Nifon Popescu, *Monastirea Sinaia, schiţă istorică*, Bucureşti, Tipografia Gutenberg, Joseph Göbl, 1895
- Popescu 1899 – Nifon Popescu, *Arhiereul Dosithei-schiţă biografică*, Bucureşti, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, 1899
- Popescu-Pasărea 1991 – Ioan Popescu-Pasărea, *Liturghier*, ed. II, Curtea de Argeş, 1991
- Ştrempele 1978 - Gabriel Ştrempele, *Catalogul manuscriselor româneşti B.A.R.*, vol. I, Bucureşti, 1978
- Ştrempele 1983 – Gabriel Ştrempele, *Catalogul manuscriselor româneşti B.A.R.*, vol. II, Bucureşti, 1983
- Ştrempele 1987 – Gabriel Ştrempele, *Catalogul manuscriselor româneşti B.A.R.*, vol. III, Bucureşti, 1987